

Rukavice právu uměním hozená, nebo snad rudé trenky? Aneb právní následky jedné umělecké akce

TOMÁŠ FRIEDEL*

Art Throwing down the Gauntlet to Law: Legal Consequences of One Artistic Event

Summary: *Based on an academic debate that took place at the Faculty of Law of Charles University earlier this year, this article examines the relationship of law and (visual) arts. Firstly, it draws attention to the (legal) ambiguity of the concept of art. Secondly, it points out a possible conception of constitutional and international protection of artistic productions (autonomous comprehensive protection vs. special protection under the protection of freedom of expression) and the impact that such protection could have on legal practice. The main purpose of the article is to call for further development of the topic presented.*

Keywords: *Ztohoven, the president's dirty laundry, artistic freedom, freedom of expression, art*

Různé svátky dají se slavit různým způsobem. A tak se Právnická fakulta UK jala oslavit svátek svatého Valentýna tak, jak se sluší – po akademicku. Vědění chtivý divák se proto mohl 14. 2. 2017 od 18.00 zúčastnit diskuse „Chceme rudé trenky nad Hradem?“, která byla nadto doplněna divadelním představením Divadla Husa na provázku s názvem „Včera jsme to spustili“. Obě události proběhly na fakultě pod společným názvem „Trenky na Právech“, ¹ přičemž hlavním motivem obou akcí bylo jednání umělecké skupiny Ztohoven, která vyvěsila v září 2014 nad Pražským hradem namísto vlajky prezidenta republiky rudé trenky.² „Trenky na Právech“ jako celek vyvolaly – na akademické poměry – nevšední mediální pokrytí,³ v následujícím textu se však zaměřím toliko na první část akce, tj. akademickou debatu. A to zejména na rovinu, která se v ní neobjevila, byť se již delší čas nemohu zbavit dojmu, že by měla. Nejprve však – alespoň stručný – komentář k debatě samé.

Diskuse „Chceme rudé trenky nad Hradem“, a co v ní ještě mohlo zaznít

Už pouhá jména diskutujících vyvolávala zájem posluchačů. (Dlužno dodat, že zájem skutečný, neboť posluchači bez větších problémů zaplnili místnost č. 300, tj. místnost o kapacitě 350 míst.) Mezi hosty figuroval

prof. Aleš Gerloch, dr. Vladimír Pelc, dr. Aleš Rozehnal a doc. Ján Grónský, který hbitě a bystře nahradil absentujícího doc. Petra Pitharta. Moderování diskuse se ujal populární Martin Veselovský. Volba hostů se ukázala být vpravdě prozíravou – dr. Pelc posluchačům posloužil detailní znalostí trestního práva, prof. Gerloch uvedl věc do ústavního rámce, dr. Rozehnal připomínal nástroje práva občanského a doc. Grónský kauzu komentoval z pozic sociologicko-politických. Posluchači se vedle popisu skutku(ů) dozvěděli i o nesnázích při jeho právní kvalifikaci, stejně jako o nedostatecích rozhodnutí prvostupňového soudu.⁴ To vše navíc v podání aktérů srozumitelně se vyjadřujících a nadto využívajících občasných možností ke vtípu.

* Katedra politologie a sociologie, Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Za trefné připomínky k textu vřele děkuji prof. Janu Kyselovi a dr. Michalu Urbanovi. Text vznikl v rámci programu PROGRES p. č. Q18. E-mail: friedel@prf.cuni.cz.

¹ *Trenky na Právech*. Právnická fakulta UK [online]. Datum neuvedeno. Dostupné na <<http://www.prf.cuni.cz/trenky-na-pravech-14-unora-1404054770.html>>.

² *Ztohoven u soudu kvůli výměně standardy za červené trenky, kousek vlajky dostala i soudkyně*. Česká televize. 29. 6. 2016. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1831619-ztohoven-u-soudu-kvuli-vymene-standarty-za-cervene-trenky-kousek-vlajky-dostala-i>>.

³ Namátkou např. *Rudé trenky na jevišti. Husa na provázku představí v Praze hru „Včera jsme to spustili“*. Český rozhlas. 4. 2. 2017. Dostupné na <http://www.rozhlas.cz/regina/denik_zprava/rude-trenky-na-jevisti-husa-na-provazku-predstavi-v-praze-hru-vcera-jste-to-spustili--1695388> či *Mají rudé trenky právo být na Hradě? Zamyslí se opereta na právnické fakultě*. Česká televize. 14. 2. 2017. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/2036218-maji-rude-trenky-pravo-byt-na-hrade-zamysli-se-opereta-na-pravnicke-fakulte>>.

⁴ Srov. rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 24. 8. 2016 vedené pod sp. zn. 2 T 114/2015 (v elektronické verzi dostupné na <https://www.pecina.cz/files/Usneseni_

Zkrátka, střízlivě uvažující posluchač-právnický se bavil a radoval nad tím, jak podařenou akci Právnická fakulta UK hostí.⁵

Harmonický večer však kakofonickou otázkou narušila v závěru diskuse pražská galeristka Olga Trčková z DSC Gallery.⁶ Zajímalo ji, zda – v případě, že by akce skupiny Ztohoven byla uměleckým dílem – by byla tato zvlášť (a dostatečně) chráněna. Dotaz, v mých očích (i z pohledu práva) zajímavý a ne bez významu, na který však bohužel nebyla panelisty formulována jasná odpověď. Ptáme-li se po důvodu, mám za to, že šlo především o skutečnost, že sami debatní hosté si, stejně jako většina posluchačů, *nedovedli představit*, že výměna vlajky za pánské spodní prádlo by mohla být považována za umění. Nejsem si jist, zdali je takový přístup v právnické obci převažující, vzhledem k (ne)reakcím na debatě se však domnívám, že rozhodně nebude ojedinělým. Současně mám za to, že přehlížením této roviny se připravujeme o pozoruhodnou a v jistém smyslu zásadní debatu o vztahu práva a umění.⁷

Má právo ponětí o umění? A jak jej chrání?⁸

Sám se přitom považuji za nepřilíš způsobilého tuto debatu vést. Dovolím si proto v této souvislosti uvést pouze drobný přípodotek, který, jak doufám, povede k tomu, že se tématu chopí osoby povolanejší.

V předestřené věci spatřuji přinejmenším dvě zajímavé roviny. V první řadě jde o úvahu o tom, co je umění. Jak už je zřejmé čtenáři patrné, rád bych se na následujících řádcích pokusil v očích kompetentnějších kolegů rehabilitovat (snad trochu předčasně) rozhodnutý případ.⁹ Z jakých důvodů by tedy bylo možné vyvěšení rudých trenek nad Pražským hradem (originální název akce zní „Prezidentovo špinavé prádlo“) považovat za umění?

Za prvé se domnívám, že bychom se měli vyvarovat unáhlených soudů, respektive odsudků, o „ne-umění“. Je zřejmě pochopitelné, že na podobné akce milovníci klasického umění hledí s despektem, ba možná přímo s odporem. Nicméně, (i) ve světě umění platí, že roli hlavního rozhodčího povahy díla hraje čas. Svě by o tom mohli vyprávět (dnes) velmi populární impresionisté, jejichž první výstava v Paříži vyvolala – přinejmenším – kontroverze.¹⁰ Ukázek však můžeme najít více. Český divák si kupříkladu jistě vzpomene na Vladimíra Boudníka, jehož snahy o expresionalismus a později zrodilví se aktivní grafiku, byly zprvu přijímány s nepochopením,

přestože se jednalo o unikátní umělecký projev schopný obstát ve světovém srovnání komunistické izolaci navzdory.¹¹

Za druhé, na současné (umělecké) scéně není s podobnými akcemi skupina jedináčkem. Britský sprejer známý pod přezdívkou Banksy se čistě z pohledu (českého) trestního práva jistě dopouští trestného činu, když pomalovává cizí zdi a jiný majetek. Lze však bez nadsázky tvrdit, že Banksy pomalovaný majetek by chtěl vlastnit každý.¹² A právě tato

OS-P1_24.8.2016-an.pdf>) a na něj navazující rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 26. 9. 2016 vedené pod sp. zn. 67 To 304/2016 (v elektronické verzi dostupné na <https://www.pecina.cz/files/Usneseni_MS-P_26.9.2016-an.pdf>). V mezičase pak došlo k dalšímu vývoji, když prvoinstanční soud ve věci opět rozhodl 5. 4. 2017 (v elektronické verzi dostupné na <https://www.pecina.cz/files/Rozsudek_OS-P1_5.4.2017-an.pdf>). Rozsudkem však věc neskončila, neboť proti němu byl opět podán opravný prostředek.

⁵ Záznam celé akce je k nalezení na *Trenky na Právech: Chceme rudé trenky nad Hradem?*. CSSAUK Centrum spolků, studentů a absolventů UK, 8. 3. 2017. Dostupné na <<https://www.youtube.com/watch?v=6cRwx5F4nJI>>.

⁶ Pro úplnost dodejme, že má paní galeristka ke skupině Ztohoven blízko, neboť mezi jí vystavované umělce patří např. i člen skupiny Roman Týc.

⁷ Na zajímavost vztahu práva a umění v českém kontextu poukázaly dvě práce brněnské, a to ŠKOP, M. *Právo a vášeň: jazyk, příběh, interpretace*. Brno, 2011, 205 s. a KLUSOŠOVÁ, M. *Hnutí Právo a literatura koncem 20. a na počátku 21. století*. Brno, 2015, 156 s. V obou případech se však uměním myslí především literatura, byť u Martina Škopa s přesahy k filmu. Téma je navíc pojímáno akademicky, zatímco v předestřené věci jde především o vymezení hranic dvou relativně samostatně stojících entit – práva a umění. Způsob vymezení pak může mít (a bude mít) významný dopad na právní praxi. Konečně, *umělecká* skupina Ztohoven má s potykáním se s (trestním) právem bohaté zkušenosti. Srov. popis řady jejich projektů dostupný na <http://www.ztohoven.com/?page_id=122>.

⁸ V našem případě za podklad pro uvažování slouží akt zařaditelný do rodiny umění vizuálního; úvahy lze nicméně jistě zobecnit i na další (pod)kategorie umění.

⁹ V této souvislosti nelze nezmínit, že další nezodpovězená otázka zní, zdali je rozhodnutí o tom, co je, nebo není umění, právní otázkou, nebo otázkou mimoprávní. Mám však dojem, že i v případě, že by se dospělo k závěru, že otázka je otázkou právní a právo (respektive právníci) by samo mělo poskytnout kritéria hodnocení umění, při vymezení by nutně došlo k reflexi a inspiraci mimoprávním diskursem. Obecně a stručně k přístupu k úvahám o otázce, co je uměním z estetického pohledu viz ŠVOKA, M. *Hranice autorského díla ve vizuálním umění*. Diplomová práce (Právnická fakulta UK), Praha, 2016, str. 40–42, rozebírající relativistickou teorii (objektivní a univerzálně platná definice umění je nemožná), institucionální teorii (uměním je to, co řeknou umělecké instituce, kurátoři, apod.) a funkcionální teorii (umění odlišíme od ostatních jevů na základě jeho specifické – začasné převážně estetické – funkce). Z kunsthistorického pohledu srov. smířlivý pohled dojena dějin umění *Ersta Gombricha* v GOMBRICH, E. H. *Příběh umění*. Praha, 1997, s. 15–38.

¹⁰ „U Duranda-Ruela byla právě zahájena výstava, údajně prý obrazů. Vešel jsem tam a mé vyděšené oči spatřily něco strašného. Pět nebo šest bláznů, mezi nimi jedna žena, se dalo dohromady a teď tam vystavuje své práce. Viděl jsem tam lidi, kteří se před těmi obrazy prohýbali smíchy, avšak když jsem je spatřil, krvácelo mi srdce. Tito rádooby umělci se nazývají revolucionáři, impresionisté. Vezmou plátno, barvu a štětec, napaťlají na něj zcela nahodile několik barevných skvrn a pak se pod to podepíší. Je to halucinace stejného druhu, jako když chovanci blázince seberou na cestě kamínky domnívající se, že našli diamant.“, zní dobová novinová reference na jednu z prvních výstav impresionistů. Citováno dle GOMBRICH, *op. cit.*, s. 519.

¹¹ Srov. MERHAUT, V. *Grafik Vladimír Boudník*. Praha, 2009, s. 440. Divák-právnický si pak jistě vybaví povídku „Něžný barbar“ doktora práv Bohumila Hrabala, věnovanou právě Boudníkovi. Za filmovým zpracováním z roku 1989 s týmž jménem stojí režisér Petr Kolíha.

¹² Viz např. zprávu BBC ze dne 20. 4. 2007 o zničení slavného Banksyho díla, jehož odhadní cena činila 300 000 liber. Dostupné na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/6575345.stm>. Známý je také případ, ve kterém došlo ke *krádeži zdi* pomalované Banksyem (viz ROMERO, D. *Valuable Banksy Street Art Stolen From East Los Angeles Wall*. LA WEEKLY,

skutečnost je způsobena tím, že Banksyho „vandalství“ nese v sobě uměleckou kvalitu. Kvalitu, jejíž ochranu budeme muset hledat spíše v právu ústavním než trestním. Akci ještě podobnější „Prezidentovu špinavému prádlu“ lze v těchto dnech shlédnout v galerii moderního umění v Krakově (MOCÁK). Vídeňský Leopold Kessler tam na videozáznamu v rušném městě – oblečený do vesty údržbáře – opakovaně prostřihává (a tím ničí) dopravní značky. Na netečnosti kolemjdoucích tím chce demonstrovat oddanost veřejnosti autoritě (v tomto případě zhmotněné pouhou reflexní vestou).¹³ A v příkladech bychom mohli pokračovat.

Za třetí, akce Ztohoven jsou ceněny uměleckými institucemi a autoritami v tuzemsku i zahraničí. Ze starších vzpomeňme cenu Národní galerie pro mladé umělce NG 333 udělenou za atomový výbuch ve vysílání České televize,¹⁴ jako uznání současnější zmiřme pozvánku na konferenci „The politics of the social in contemporary art“ pořádanou londýnskou Tate Modern.¹⁵ Bez dalšího tak můžeme uzavřít, že přinejmenším z pohledu institucionálního by vyvěšení rudých trenek uměním být mohlo. Jistě to neznamená, že jde o závěr *jediny možný*, současně je však třeba říci, že jde o závěr *odůvodněný a možný*.

Dostáváme se tak ke druhé – a úzce související – rovině. K té především směřovala otázka Olgy Trčkové. Jakou ochranu nabízí právo umění? Odpověď, zdá se, není jednoznačná. Tím spíše však stojí otázka za pozornost.¹⁶

Nahlédneme-li do relevantních právních dokumentů, nepřekvapivě shledáme, že způsob ochrany umění se v různých dokumentech různí. V zásadě můžeme mluvit o dvou přístupech, a to o ochraně obecné a ochraně zvláštní. Obecnou ochranou se rozumí ochrana prostřednictvím „obecných“, tj. umění specificky nezmiňujících, ustanovení o ochraně svobody projevu. Ustanovení tohoto typu nalezneme kupříkladu ve Všeobecné deklaraci lidských práv v čl. 19, v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod v čl. 10 (dále též „Úmluva“) či v čl. 39 slovenské ústavy. Zvláštní ochrana pak spočívá v explicitním pojmenování umění jakožto chráněné kategorie. Touto cestou se vydává například Mezinárodní pakt o občanských a politických právech svým čl. 19 odst. 2, Listina základních práv EU čl. 13 či německý Základní zákon čl. 5 odst. 3.¹⁷ Stejně tak činí i Listina základních práv a svobod (dále též „Listina“), kde specifickou ochranu umění nabízí čl. 15 odst. 2.

Domnívám se, že se nedopustím kacířského komentáře, když konstatuji, že existence zvláštní ochrany musí znamenat zvýšení ochrany umění v porovnání se situací, ve které by ten který dokument zvláštní ochranu nezakotvoval.¹⁸ (Současně však platí, že neexistence zvláštní ochrany nutně znamená slabou ochranu umění. Příkladem opaku budíž Spojené státy americké, ve kterých sice zvláštní ochrana chybí, avšak široce pojímaná svoboda projevu, tj. obecná ochrana, poskytuje umělcům solidní pozici.)¹⁹

Co přesně však řečený závěr znamená (a má znamenat) pro náš případ? Jak vypadá (a má vypadat) ona zvýšená ochrana? Budeme-li pro tuto chvíli pracovat s dokumenty pro Českou republiku nejvíce relevantními, tj. s Listinou a Úmluvou, nabízí se odpověď hledat v judikatuře Ústavního soudu ČR a Evropského soudu pro lidská práva (dále též „ESLP“).

Judikatura česká nám však při vyjasňování kontur ochrany příliš nepomůže. Zdá se totiž, že čl. 15 odst. 2 Listiny je v rozhodování Ústavního soudu popelkou. Vyhledávač Nalus eviduje toliko osm rozhodnutí majících ke článku vztah, nicméně šest z nich se týká svobody vědeckého bádání, která je v článku spolu s ochranou umění upravena. Ani zbývající dvě rozhodnutí nám o řečené

28. 2. 2011. Dostupné na < <http://www.lawweekly.com/news/valuable-banksy-street-art-stolen-from-east-los-angeles-wall-photos-2390760>>. K dílům tohoto typu (a analogie jak je vytvořit) obecně viz např. BANKSY. *Wall and Piece*. London, 2006, 240 s.

¹³ Za povšimnutí stojí i skutečnost, že v galerijním komentáři se jedná o akci označovanou šalamounsky za *semi-legal*.

¹⁴ OUJEZDZSKÝ, K. *Cena NG 333 a Skupiny ČEZ*. Český rozhlas. 10. 12. 2007. Dostupné na < http://www.rozhlas.cz/mozhlas/vytvarne/_zprava/cena-ng-333-a-skupiny-cez-405397>. I za tento počín byli členové skupiny trestně stíháni, proces však skončil zprošťujícím rozsudkem.

¹⁵ *Ztohoven in Tate Modern*. Ministerstvo zahraničních věcí. 15. 1. 2013. Dostupné na < http://www.mzv.cz/london/en/culture_and_education/what_s_up_in_culture/ztohoven_in_tate_modern.html>.

¹⁶ Související otázku „proč umění (zvláště) chránit právem?“, ponechávám pro tuto chvíli stranou. K významu umění pro lidský život (ale i demokracii) viz např. MAROZ, R. *The freedom of artistic expression in the jurisprudence of the United States Supreme Court and Federal Constitutional Court of Germany: A comparative analysis*. *Cardozo arts & Entertainment*, 2016–2017, č. 35, s. 341–342.

¹⁷ TANASESCU, S. *Artistic freedom and its limitations*. *Romanian Journal of Comparative Law*, 2011, č. 1, s. 12–26. Další příklady spolu s nuancovanějším dělením tamtéž.

¹⁸ Nad rámec zamýšleného rozsahu textu jdou – taktéž pozornosti hodné – úvahy o tom, zda zvláštní ochrana představuje samostatnou ochranu konkurující ochraně obecné (jako je tomu například ve Spolkové republice Německo), či zda je tato „toliko“ podmožinou obecné ochrany znamenající její posílení, respektive rozšíření. Viz text Petra Jägerera in: WAGNEROVA, E. – ŠIMÍČEK, V. – LANGÁŠEK, T. – POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha, 2012, s. 385. K tomu srov. PAVLIČEK, V. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2. díl. Praha, 2002, s. 166–168, kde je svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby spojována v první řadě se svobodou myšlení, přičemž sdělování výsledků takové činnosti se považuje za nedílnou součást činnosti samé, či BARTOŇ, M. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha, 2010, s. 71 a 72, který povahu svobody štepí právě na eventuelním (ne)sdělení (nesdělené dílo má blíže k myšlence, tj. je neomezitelné, zatímco sdělené dílo je projevem).

¹⁹ MAROZ, *op. cit.*, s. 350–358.

tematicke nenabízejí právě přesný obrázek. V prvním se Ústavní soud letmo dotknul problematiky umění, když uvedl, že ve věci posuzování šíření ženy dehonestující pornografie „... jsou případné znalecké posudky o ‚uměleckém charakteru‘ díla či o jeho ‚osvětové a společensky prospěšné povaze‘ pro posouzení obecným soudem nerozhodné“.²⁰ Druhé rozhodnutí se týkalo komiksově karikatury ministra za sexuálně citlivých okolností. Ústavní soud se v něm spokojil s tím, že se obecné soudy nad existencí čl. 15 odst. 2, respektive čl. 17 a jejich poměřováním s dalšími ústavně garantovanými právy (v tomto případě právem na ochranu osobnosti) zamýšlely.²¹

Judikatura evropská je vpravdě pestřejší. Připomeňme nejprve, že Úmluva, na rozdíl od Listiny, umění zvláštní ochranu nenabízí. Použitelným se tak jeví „obecný“ čl. 10 chránící svobodu projevu. Zmást by se však nechal ten, kdo by soudil, že přestože zvláštní ochrana (umění) neexistuje, přistupuje ESLP ke všem projevům stejně. Opak je pravdou. Z jeho judikatury doktrína vyčetla několik druhů projevů, mezi něž patří i projev umělecký.²² Přestože není možné tvrdit, že ESLP jednotlivé kategorie hierarchizuje, lze dovodit, že některé projevy jsou chráněny více než jiné. Privilegovanou pozici si vydobyl projev politický, na druhé straně spektra stojí projev komerční. Míra ochrany uměleckého projevu, zdá se, v čase roste.²³ U uměleckých projevů stojí za povšimnutí, že míra ochrany se odvíjí i od legitimního cíle, kterým se zásah do uměleckého projevu odůvodňuje. ESLP méně chrání umělecké projevy zasahující náboženské cítění, osobnostní práva či sexualitu jiných, projevy směřující například proti národní bezpečnosti posuzuje benevolentněji.²⁴

Jak si tedy možnou ochranu představit na pozadí našeho případu, ve kterém došlo ke konfliktu s ochranou majetku a veřejným pořádkem? Náznak odpovědi nám dávají případy z doby relativně nedávné. Ve věci *Tatár a Fáber proti Maďarsku*²⁵ se ESLP zastal jmenovaných, kterým byla udělena pokuta 80 000 forintů (přibližně 250 euro) za to, že spolu vytvořili „protizákonné shromáždění“, při kterém na plot chránící maďarský parlament na dobu třinácti minut rozvěsili špinavé prádlo (*dirty laundry*).²⁶ ESPL neshledal takovou formu zásahu do projevu *současně* politického a uměleckého za nezbytnou v demokratické společnosti.²⁷ V případě *Murat Vural proti Turecku*²⁸ ESLP sice nepracoval se svobodou uměleckého projevu,²⁹ přesto však stojí v na-

šem kontextu za zmínku. Stěžovatel se v něm bránil postihu, jenž mu byl udělen tureckými soudy za to, že při několika příležitostech poléval barvou sochy Mustafy Kemala Atatürka, za což mu byl udělen nepodmíněný trest odnětí svobody na 13 let. ESLP konstatoval, že přestože rozumí Atatürkovu významu pro Turecko,³⁰ uložený trest je zjevně nepřiměřený.³¹ Význam rozhodnutí pro námi posuzovanou věc pak tkví ve skutečnosti, že se soud neztotožnil s argumentací Turecka, která byla postavena na tvrzení, že posuzované jednání bylo vandalismem s prvky urážky odkazu prvního tureckého prezidenta, nikoli projevem chráněným čl. 10 Úmluvy.³² ESLP konstatoval opak, totiž že v daném případě nešlo o trest za vandalismus, ale o trest za vyjádření názoru³³ (byť byl tento vyjádřen ničením soch).

Jaké dílčí závěry z předcházejícího dovozují?

Za prvé, český ústavní pořádek poskytuje zvýšenou ochranu uměleckému projevu. Jedná se ovšem o ochranu, kterou musíme hledat a nacházet právě v právu ústavním, nikoli v trestním zákoníku.

Za druhé, judikatura Ústavního soudu s ochranou uměleckého projevu doposud nijak významně nepracovala. Budoucí soudci tak stanou před možností konkrétněji formulovat, jak má taková ochrana vypadat.

Za třetí, Úmluva sice umělecký projev zvlášť nechrání, v posledních letech však v judikatuře ESLP nacházíme tendenci svědčící o posilování ochrany uměleckého projevu v rámci čl. 10.

Za čtvrté, jak je patrné z *Tatár a Fáber proti Maďarsku*, týž projev může mít charakter

²⁰ Rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 606/03 ze dne 19. 4. 2004, soudce zpravodaj Miloslav Výborný.

²¹ Rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 468/03 ze dne 25. 11. 2010, soudkyně zpravodajka Dagmar Lastovecká.

²² Pavel Molek a Petr Jágera mluví o 3 kategoriích, čímž míní projev politický, umělecký a komerční. Viz MOLEK, P. – JÁGER, P. *Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha, 2007, s. 114. David Kosař o něco později doplňuje projevy civilní a akademické, avšak se zdůrazněním skutečnosti, že výčet není vyčerpávající. Viz KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVIL, J. – BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha, 2012, s. 1021.

²³ KMEC, *op. cit.*, s. 1021, 1022 a 1026. Obdobně, a s přehledným popisem nejnovější judikatury (včetně případů níže uvedených) POLYMENPOULOU, E. Does one swallow make a spring? Artistic and literary freedom at the European Court of Human Rights. *Human Rights Law Review*, 2016, č. 16, s. 511–539.

²⁴ KMEC, *op. cit.*, s. 1025 a 1026.

²⁵ *Tatár a Fáber proti Maďarsku*, rozsudek, 12. 6. 2012, č. 26005/08 a 26160/08.

²⁶ Protizákonnost měla spočívat v řádném nenahlášení shromáždění.

²⁷ *Tatár a Fáber proti Maďarsku*, *op. cit.*, § 41.

²⁸ *Murat Vural proti Turecku*, rozsudek, 21. 11. 2014, č. 9540/07.

²⁹ Pomineme-li § 45, ve kterém senát připomíná, že čl. 10 chrání celou řadu projevů, včetně uměleckého.

³⁰ *Murat Vural proti Turecku*, *op. cit.*, § 65.

³¹ *Murat Vural proti Turecku*, *op. cit.*, § 66.

³² *Murat Vural proti Turecku*, *op. cit.*, § 41–43.

³³ *Murat Vural proti Turecku*, *op. cit.*, § 55 a 56.

umělecký a současně politický. Na úrovni ESLP tedy z řečeného plyne nejvyšší možná ochrana projevu.

Za páté, ESLP nepovažuje veřejný pořádek (*Tatár a Fáber proti Maďarsku*) a ani majetek jiných (*Murat Vural proti Turecku*) v konfliktu se svobodou (uměleckého/politického) projevu za hodnotu vítězíci za všech okolností.³⁴

Cit, rozum, a trenky

Na místo závěru si dovoluji vyslovit doznání z podjatosti. Případ ve mně od počátku budil zájem především kvůli své společenské rovině. Soudil jsem (spíše citelem než právní odborností), že Česká republika je natolik silným demokratickým právním státem, že se s provokativním, samolibým, drzým a přitom i rošťáckým „útokem“ skupiny Ztohoven

svede vypořádat (alespoň z větší části) bez užití nástrojů trestního práva. Zdá se však, že jsem se – alespoň prozatím – mylil.

Představený text tedy slouží i jako pokus právně racionalizovat mou původní víru. Jsem si přitom plně vědom skutečnosti, že víra není (či spíše nemusí být) vždy dobrým základem úsudku. Netvrdím proto, že můj závěr je jediným správným závěrem. Domnívám se však, že tváří v tvář představeným argumentům smím prohlásit, že prosté *ne-uvažování* předestřených tezí posuzování případu trestuhodně zjednodušuje. Zkrátka tak přichází nejenom obžalování, ale i soudní praxe a jurisprudenc.

³⁴ V našem případě by tak nemuselo být bez významu, že škoda byla způsobena politické instituci, přičemž se navíc jednalo o škodu velice dobře nahraditelnou.

Právní věda a právní psaní: Postačí vždy jako výzkumná metoda „číst, přemýšlet a psát“?

MARÍNA URBÁNIKOVÁ – HUBERT SMEKAL*

Časopisu *Jurisprudence* patří velké uznání za odvalu uspořádat speciální číslo věnované právní vědě a právnímu psaní, k podobným počínům se jen zřídka odhodlají i uznávané zahraniční časopisy. Potěšilo nás, že vydání vyvolalo odezvu, byť v případě článku, jehož spoluautorem je jeden z autorů tohoto diskusního textu,¹ nikoliv jen pozitivní. Zazněla kritika, že autoři a autorky z jiné disciplíny se snaží radit právníkům, jak psát. Přesně tomu jsme se snažili předejít vysvětlením, že takovou ambici rozhodně nemáme – alespoň když právní výzkum setrvává v uzavřeném systému práva. Nicméně pokud se právní výzkum snaží odpovědět na sociálněvědní otázky, případně když jeho těžiště spočívá v práci s empirickými daty, pak je potřeba mít na paměti, že jeho metody a závěry mohou být konfrontovány s požadavky, které jsou na tento typ výzkumu v sociálních vědách kladeny.

Cíle našeho příspěvku jsou dvojí – jednak upozornit na proběhnuvší obdobnou diskusi ve Spojených státech amerických a na její závěry, a jednak polemizovat s některými pasážemi textu Jana Kysely, který se vymezuje

„vůči samoučelnému lpění na formalitách“² a zastává se tradičnějšího přístupu k právnímu psaní, podle nějž je klíčové „číst, přemýšlet a psát“.³ Tento text zároveň není kritikou článku profesora Kysely, ale představuje spíše jakýsi souhlas s výhradou, jelikož se domníváme, že jeho závěry nelze uplatnit všeobecně. To sám Kysela koneckonců ani netvrdí, nicméně neradi bychom, aby vznikl dojem, že možnost publikovat výzkum bez popisu metod lze uplatnit univerzálně ve všech vědeckých žánrech.

Číst, přemýšlet a psát představuje nutnou podmínku jakéhokoliv bádání, avšak nikoliv vždy podmínku postačující. Právníkům a právníčkám se nepochybně daří hojně připínat k přemýšlení, a tím třeba k navrhování

* Marína Urbániková (m.urbanikova@mail.muni.cz) a Hubert Smekal (hsmekal@fss.muni.cz) působí na Ústavu pro otázky soudnictví Právnické fakulty Masarykovy univerzity a na Fakultě sociálních studií tamtéž. Děkujeme Martinu Šarochovi a Davidu Slovákovi za připomínky k textu.

¹ SMEKAL, H. – ŠÍPULOVÁ, K. Empirický právní výzkum. *Jurisprudence*, 2016, č. 6, s. 31–38.

² KYSELA, J. Metodologie v právní psaní: dobrý sluha, špatný pán. *Jurisprudence*, 2016, č. 6, s. 19.

³ *Ibid.*